

Tartu ülikool

Fowd 55

Nim. 3

S. 73

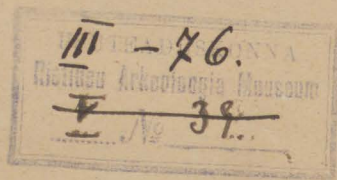
Aareaudi Salme (s. Kook)
Karkni w. lut. Peetri kiriku
tähtsamad mälestusmärgid.
Tartu ülikooli üliõpilase töö
juhendaja (prof. O. Sild)
mälestustega

1930

122 l., 18 joon. ja 4 fotogra

F 55, nim. 3, s. 73

1
Karksi ev.-lut. Peetri
kiriku tähtsamad mälestusmärgid.

Registreeritud 1930. a.
Suvel Karksis
Salme Aareandi-Kokk.
Aud. Theol.

Tähtsimeks vastuseks
on see, et ja seega
saifand ja tulevad ^{taie}
uuesti korraldada ja
parandada, et
weel paar täiendust
margitud kohtadele teha.
Kõne paranduste ja
täiendustega üldiselt
rahulolus.

1. XII. 1930. O. Selg

USUTEADESKONNA
Riikliku Arheologia Muuseum
V. № 82.

Karksi kihelkond.

Kas on Karksi kirikul ja abikirikul, kabelit, õpetajamajal j. n. e. mõni kiri ehk aastaaru seinal? uksele? Suulelipul? ristil? j. n. e. Kas kohal see just seisab ja missugune tähttäheleku kirja sisse? Millal on kirik, abikirik kabelid, õpetajamaja ehitud, mis materjalist ja kui suured need on? Kas on kirik ja kired parused ehitud torniga ehk ilma? Kellele on kirik, abikirik j. n. e. pühendatud? Kiriku, abikiriku ehk kabelite orientatsioon iluakade sehtes!

Kirikul ega õpetajamajal (kabelit ja abikirikut ei ole) ei ole ühtegi kirja kasagit.

Case 1111

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Korber on more uppin Koonika
1278.00
jarele Pakingut Kersiroletan
Kuna see Koonik alix
Kamuse Kersusega ara
waketamud:

Praegune kirik on ehitatud 1778.aastal, kuid varem on olnud siin mitu kirikut.

Toon allikaid, millede põhjal võib eelneiste kirikute ajalugu konstrueerida:

Haluste kiriku kroonikas praost Joh. Körber raagit: ← 1274.a. päale õnnetu lahingu ordosõjaväe ja leedulaste vahel, milles sai surma 600 sõjameest, kristlast, ehitati Katharina mäele kabel, milles kaas ordopreestert hingemissasid pidasid langenud sõdijatele. Siin oli ka teisi nooneid, milles elutses ordomeeskond ja lähiressjad rüütlid. Niimetati seda asundust - „Kerkhus“ (Kirikumaja), millest väljakasvas Karkus - Karksi. ⇒

Kuid see teade on arvatavasti vale, sest Dietlieb v. Alnpeck'i 1296.a. „Reimchroniká“ järel on samane lahing asetleidnud Saaremaa ja maidamaa vahel, Karusemäe juures. See parast tuleb oletada, et praost Joh. Körber

1270.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Large block of faint, illegible text in the middle of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Karpisoli nahtawast
juba 1248 oodafoagt
olemas (M. B. III, 200a).

1248-1535 on feal 23^{oona}foagti amet's
olemas (cf. Lewis of Menar, Burgerlex
Koh p. 67 f.).

on Karksi (Karkus) ja Karuse~~n~~ nimeed
 ära vahetamud. (Väljavõte Karksi kiriku kroo-
 nikast, mille kirjutamisest 1877 a. alustanud
 J. Girgensohn ja mille sissejuhatuses leiduvad
 mõned vähesed andmed kiriku endise aja-
 loo kohta).—

Ülal toodud J. Girgensohni väide jätab
 täiesti lahtisena, mil viisil võis tähendatud
 nimeede eksitus praost Joh. Körberi juures
 toimunud olla.

Otto v. Lutengergi "Geschichte d. Ostsee-
 provinzen", Leipzig 1859. Bd I p. 204 serjal:
 "Mai kuus 1298. rüüstas Leedu hürst Niten-
 ordo piirkonda Liivimaaal ja hävitas ka ühe
 kantsi Karksis."—

Sellest järgneb, et 13. sajandi lõpusaolel ~~1274~~
 (ca 1274) võis Karksis juba kants ühes
 võimaliku kapelliga olla ~~ning Joh. Körberi~~
 teade võiks vastata tõele.

Täpeltabirassowajäinde (= Jmet)
19 Buseki too wabel
wahet tebe 19 pealku
~~19 koka~~ ^{19 gultoon} ~~parandata~~

Die ev.-luth. Gemeinden in Russland, 1911. a.
 väljaantud ev.-luth. koguduste ^{abi} loeteluskassa tsentral-
 komitee poolt, sisaldab märged, et 1300. a.
 asutatud ordoloss ja kapell Karkuse leedulaste
 poolt 1305. a. hävitati. -

1305. aastal hävitati leedulased Kantsis
 ühe kapelli (- ev.-luth. Gemeinden in Russland,
 1862. a. Gernet). - Busch?

Nende kahe viimase allika põhjal
 tuleb järeldada, et kahe aasta jooksul
 (1298. - 1300.) ehitati uuesti üles kapell ja
 loss (järelikult oli ka vana, vürst Hiteni
 poolt hävitatud Kantsis, kapell), mis aga
 1305. a. langesid jällegi hävitamisele.

1347. a. ehitas ordomeister Gosvin v. Gerike
 (Herike) Karksisse uuesti lossi (- ev.-luth.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text: *Kiljemaal*
L. O. 1668?
2

Gemeinden in Russland 1862. a. Gernet)-

1349. a. asub Kerkhusis jälle üks preester, nimega Detmarus, sellest võib järeldada et kapell oli vahel ajal uuesti ülesehitatud (väljanõut surnud köster G. Rosenbergi kirjalisest 1928. aastal kirjutatud 150 aasta juubelil kirjutatud). - *) Ka 1435 on juba nime-
tatuks kapell (G. Gernet).

et indoline kapell väike oli, ehitati hiljem lossi müüri ette puust kirik, mida nimetati Petri kirikus, ~~ehitamisaasta pole teada. Praegu on kirkus kaks kirikut, kuna jumalateenistus peetakse ainult puust kirikus~~ andl. 8

*) Tuleb arvata, et nimetatud kapelli ehitas ordumeister Goswin v. Gerike 1347. a. ühes lossiga. (S. A.)

ef. Genet, p. 300
1587

^{mis}
Geneti järvel se jäbe
Peeti Arisu nime
kandis es

~~(ümberpöörult
W. Genet)~~

(Kiriku visitaliooni protokollist 1668.aastal). -

~~1587 a.~~
1640. a. ühendati Karksi kogudus Halliste kogudusega ja Halliste kiriku õpetaja ordi neeriti ka siinse kiriku õpetajaks (Ev.-Luth. Gemeinden in Russland 1862. Jorinet). -

~~1668 a.~~
1683. a. algustatakse uus kivist kirik ehitada väikesel lossis asuva ^{kirik} Kapelli asemele (mis aga peidi enne lammutatama), sest ~~puust kirik~~ on koguduse jaoks liig väike (J. Giigenschni kroonikast 1877. a. Ta ütleb selle andmeel saanud olewat 1683. aasta visitaliooni protokollist milmine aga ei ole enam alles). - Wohl. Jorinet (Abisasse Wohl. Jorinet)
Nähtavasti ehitatigi vundament ja
peet fano" (v. lk. 8)

1703. aastal Põhja-sõja läbi on molenud kirikud ära põlenud, nii wana ^{1668 a.} puust kirik, kui ^{1683 a.} uus kivist kirik. 1730. aastal rehitatakse endise wana puust kiriku kohale, lossi müüri

ette mis puust kirik, mis aga lammutati 1778. aastal, siis kui praegune kirik valmis sai (kiriku kroonikast, f. Girgensohn. 1877. a.). -

1773. a. otsustati mis kirik lossi vareme-
lesse ehitada, kivist, sest vundament ja paer
seina olid juba olemas kirikust, mis otsusta-
ti ehitada 1683. a. (kiriku konvendi protokollist
aastast 1773.). -

1778. a. 3. septembril on me kiriku
kaskuõukaine, mis valmis saanud samal aastal,
kiriku konvendi poolt (kiriku konvendi proto-
kollist, aastast 1778). -

Jälle oma ette

Iseseisvaks koguduseks sai Karksi kogu-
dus aastal 1877. 23. jaanuaril, mil ta lahuta-
ti Halliste kogudusest (kir. kroonikast 1877. a.
f. Girgensohn). -

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

Res fee oli?

Kirik on valgeks lubjatud kivist ehitis; pikkus 28 mt. 60 cm. ja laius 12 mt. 86 cm. Kirik on torniga, pühendatud apostel Peetrusele.

16. sajandil on olnud Karksi kirikul oma maa ja kirikumõis, millele koht Papi-mõisaks nimetatakse. 1668. a. ei ole see kirikumõis enam alles, õpetaja elumaja on tänapäevani ning maa liidetud Karksi lossi omaniku Lars Cruse maadega ühte. Kiriku kaitsmis komisjoni ettepaneku, kirikumõis kogudusele tagasi anda, lükkab Lars Cruse tagasi (visitationi protokollist, 1668 aastast).-

Vd lk. 10. Praegune õpetaja-maja on ehitatud 1872. aastal William Dunteni kulul, kuma kogudus teised nooned ehitas (kiriku konvent)

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

Kay peab toon olema?

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

wäikele kompasside.

Yl!

millise asenduse.

protokollist 1872. a.j. -

1668. aasta kiriku visitationi protokollis seisab, et otsustatakse uus pastoraat ehitada, kuid selle koone edespidisest ajaloost pole midagi teada.

✓
Õpetajamaja on puust ehitis, ²fornita, pikkus 24 mt. 50 cm., laius 12 mt. 72 cm.

1) Mis kraadi ja minutit on vahet kiriku telje-lääne ja magneedi-lääne vahel?

41° -

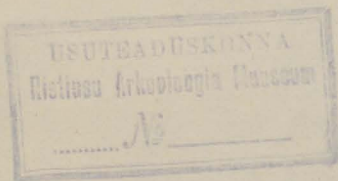
2) Kas on kiriku läänespoolne Belg seal juures põhjapoolse magneedi-läänest (+), või lõunapoolse (-)?

Kiriku läänespoolne Belg on lõunapoolse (-) magneedi-läänest.

Kõrget mõõdusis oleu ise loometaimed.

Karksi ev.-lut. Peetri kiriku
 fähtsamad mälestusmärgid.

Registreeritud 1930a.
 suvel Karksis
 Salme foorandi - korp.
 Sten. Huot.

Kas on karksi kirikul ja abikirikul,
 kabelid, õpetajamajal j. u. e. mis kirik
 ehk aastarv seal? usul? Suurelipul?
 aist? j. u. e. kus kohal see just seal, e
 missugune on tähtseline kogu? s. s. e.

Kellal on kirk, abikirik, kabelid, õpe-
 tajamaja ehitatud, mis materjalist, ja mis
 suurel maal on? Kas on kirk, ja kes
 varuused ehitised kogu või ilua? Kellele
 on kirk, abikirik j. u. e. pühendatud?
 Kiriku, abikiriku ehk kabelite orien-
 tatsioon ilua kaarte suhtes!

Kirikul ega õpetajamajal (kabelid
 ja abikirikud ei ole) ei ole ühtegi kogu
 kusegit.

Praeguse kiriku on ehitatud 1778. aastal, kuid varem on elanud siin mitu korikut. Tuon alleskaid, millede põhjal võis eelaste kirikute ajalugu konstrueerida:

Otto v. Rutenbergi „Geschichte d. Ostsee-provinzen“, Leipzig 1859. Bd I p. 204 seisab: „Mai kuus 1298. müstas Leedu würst Hiten ordo piirkonda Liivimaal ja hävitas ka ühe kantsi Karksis“.

Sellest järgneb, et 13. sajandi lõpu- poolel võis Karksis juba kants ühes väima- lise kapelliga olla.

„Die ev.-luth. Gemeinden in Russland“, 1910. väljandud ev.-luth. kogudeste abikassa tsentraalkomitee poolt (= Gemet), Svaldal

- Märzet, et 1300. a. asutatud oodolassis ol
Kapell, mis oli ka kihelkonna kooris, ja
identne 1305. a. leedulaste poolt hävita-
tud kirikuga. -

Busch, 1863:

- „Materialien zur Geschichte und Sta-
tistik des Kirchen- und Schulwesens der
ev. = luth. Gemeinden in Russland“: - „Halliste
ja Karksi ou Kars ümsõõsega ütendä-
tud kogudust. Halliste rimefutuse sõje-
väejuh Walter v. Plethenbergi dokumendis,
aastast 1304, kui omastet sisev kogulas;
Karksi kirik aga juba 1305 kui secon
leedulaste poolt hävitatud.“

- Kuude kahe viimase allika põh-
jal tuleb järeldada, et kahe aasta
jooksul (1298. - 1300.) ehitati uuesti üles

kapell ja loss (järelikult oli ka Naaras, Nürst Hiteni poolt määratud kantsis, kapell), mis aga 1305. a. laagerid järel määratamiselle.

1347. a. ehitas ordomeister Gordin v. (Gorke) Herike Karksisse uuesti lossi - (Burch: „Materialien zur Geschichte und Statistik des Kirchen- und Schulwesens der ev.-luth. Gemeinden in Russland.“ 1862.).

1349. a. asub Karksis jälle uus preester, nimega Detmarus, sellest võib järeldada, et kapell oli vahetajal uuesti üleshitatud - (väljavõte surand köster G. Rosenbergi kirjutisest, 1928. a. kiriku juubel- (150 aasta) puhul kirjutatud). - x)

x) Tuleb arvata, et nimetatud kapelli ehitas ordomeister Gordin v. Herike 1347. a. alles lossiga. (S.A.)

Aastal 1435. nimetatakse sin teht kaplaani. f. Die ev.-luth. Gemeinden in Russland, 1911. a. Näljaandud w.-lut. koguduste abikassa tsentraalkomitee poolt (Geneet).-

Et indine kapell väike oli, elutati hiljem lossi müüri ette puust kirik, mida nimetati ka Peetri kirikus. Siis olid Karksis kaes kirikut, kuna jumalateenistus peeti ainult puust kirikus (kirku viidatudoni protokollist, 1668. aastast).-

„1587 kaotas Karksi oma Nõmme rüütelaja ja ühendati Haliistega, kus iseseisv kogudus, mida Haliistest tehti“ („Die ev.-luth. Gemeinden in Russland“, 1911. a. Näljaandud w.-lut. koguduste abikassa tsentraalkomitee poolt, Geneet).-

Karuss' ja Halliste koguduste ühenda-
 mist võib märkida 1640.a. ehk ka va-
 rem. (Zusch: „Materialien zur Geschichte und
 Statistik des Kirchen- und Schulwesens der
 ev.-luth. Gemeinden in Russland.“ 1862.a.) -

1683.a. otsustatakse uus kirist kirik
 ehitada, väikese lossis aseks kirist kapelli-
 asemele (mis Gerueti järele ka juba Peetri
 kiriku nime kandis, see aga pidis enne
 lammutatama), sest puust kirik oli kogu-
 duse jaoks liiga väike (F. Girsensohn'i
 kroonikast 1879.a. Ta ütles selle andme
 saanud olevat 1683. aasta visiidiaasi pro-
 tokolist, milline aga ei ole enam
 alles). - Selle kiriku ehitamisest väikse
 Geruet.

1703.a. , Põhja-soja läbi on kirikud
 ära põlenud, nii vana 1668.a. kirik,

Kui uus 1683 a. kirik 1730. aastal shi-
 fatakse ehitise vana puust kirike kohale,
 lossi müüri ette uus puust kirik, mis
 aga lammutati 1778. aastal, siis uue
 praegune kirik valmis sai (kiriku
 kroonikaart, F. Girgensohn'i alalud a. 1877).-

1773. a. otsustati uus kirik lossi vare-
 metuse ehitada, kivist, sest wandament ja
 paar seinu olid juba olemas kirikust,
 mis otsustati ehitada 1683. a. (kiriku konven-
 di protokollist, aastast 1773).-

1778. a. 3. septembril on uue kiriku
 pastu võtmine, mis valmis saanud samal aastal,
 kiriku konveudi poolt (kiriku konveudi
 protokollist, aastast 1778).-

Fälle suuteti koguduseks sai Karness

Kogudus aastal 1877. 23. jaanuaril, mil
 ta lahutati Halliste kogudusest (kir. kroo-
 nokast, alalud 1877. a. 7. Ginzenschi: poolt). -

Kirik on halgese lühialud kirist
 ehitis; pikkus 28 mt. 60 cm. ja laius 12 mt. 86 cm.
 Kirik on toraiga, pühendatud apostel
 Petrusale.

16. sajandil on alud Karust kirik-
 kul ousa maa ja kirikumõis, millele koht
 Papi mõisaks nimetatakse. 1668. a. ei ole
 see kirikumõis enam alles, õpetaja elu-
 maja on arapõletatud ning maa liidetud
 Karusi lossi omaniku Lars Cruse maadega
 ühte. Kiriku kaitsemiskomisjoni ettepaneku
 kirikumõis kogudusele tagasi anda, lüh-
 kab Lars Cruse tagasi (kirikukaitse proto-
 kolleilt, 1668 aastast). -

1668. aasta kiriku visiti. protokolli seisel, et asustatakse õpetajamaja ehitada, kuid selle hoo ees-
jõudisest ajaloost pole midagi teada.

Kraegune õpetajamaja on ehitatud 1872
aastal krahv William Dunteni kulul, kuna
kojundus teised hooned ehitas (kiriku kon-
vendi protokolliest, 1872. aastast). —

Õpetaja maja on puust ehitis, pikkus 24 mt.,
50 cm., laius 12 mt. 72 cm.

1) Mitu kraadi ja minutit on vahet kiriku
selge - lääne ja magneedi-lääne vahel? 41° —

a) Kas on kiriku läänepoolne selg reallu-
us põhjapoolse magneedi-läänest (+), või
lõunapoolse (-)?

Kiriku läänepoolne selg on lõunapoolse
(-) magneedi-läänest.

Kiriku mõõtsid A. S. Meetasu ise, orienta-
tsiooni väikese kompassiga.

Karksi ev.-lut. Petri
kirik.

(Vaade põhjapoolt)

-12-
23

(Vaade lõunapoolt).

II.

Mõeld ja uus materjalist on valmistatud kiriku ja abikiriku altari (ehk altariid, kui veel nime farnitamenta olemas)?

Mõeld on altari laud või alus (resp. kas ei ole keskaegset altarikivi, millel ristid nurkadel ehk keskel)?

Altari on valmistatud kirikuga ühes ajal, aastal 1778 (kiriku kirkkondi protokolli, 1778. aastal).-

Altari ja altari laud on kumiseks. Vanu altariid ei ole, samuti ei ole keskaegset altarikivi.

III.

Mida kujutab altari pilt, kelle loo
 ta on ja siis aastast? Kui altaris mitu
 pilti ja nikerdest, siis kõrk täielikult
 kirjeldada!

1884. aastal saadi korjanduse kaudu
 nii palju raha kokku, et võidi altari
kohal olevat kantselt kõrvaldada ja
 uus altari pilt tellida, mille valmista-
 nud Gerhard Heinersdorf, Berliinis (Kir-
 ku konvendi protokollist, aastast 1844)-

Altari kohal üleval kullatud kolm-
 nurk, sees hebreakeelne sõna: יהוה
 kolm nurgast väljuvad päikese kiired
 all puust nikerdatud kaks ingl. pääd.

Sammalgi pool altari pilti sisemistel
 sammastel välged inglid kujutavad istu-
 vad gründerid. Välimised on välged

Korintuse sambad, kuldornamentiidega, millelel asuvad skulptuurid; värvid - valge ja kuld. Kesk altari, endise kantsli kohal on altari pilt, mille joonist^{x)} on altariga ühel ajal (1778.a.) valmistatud tagapilt, kujutab aias ülemises osas pilvi, millellesse joonistatud inglite pead; hall ja pruun - värvid.

Altari pilt kujutab maast üles tõusnud Kristust valges riides, kelle ees põlvitab sinises riides ingel. Kristus näeb käsi nagu õnnistades ning sõjamehed hana juures on hirmust maha kukkunud ning varjanud silmi, et mitte näha Kristuse aupaisust. Sõjamehed on punases riietuses, pildi tagapõhi on pruun.

Pähepoolse korintuse samba all on pruun reljeef, kujutab ningit püha-

x) Altari pilt on tagapildile paale pandud, v. l. h. 17.

rit istumas puul, käed rüüal koos. Järgmise sauba all on reljeef, kullatud rüüpäid kujutav. Paremal pool pilti on jällegi nähtuise korintuse sauba all peaegu samesugune pühur, ainult seisvas poosis ja järgmise sauba all on kullatud Niinamarya kobaraid kujutav reljeef.

Keskkel, suure altari pildi all on pühakõhustõomaaja pilt, samuti altari valmistamise ajal sinna sisse pandud.

Nii praeguse pildi tagapildil kui ka õhustõomaaja pildi autor on Seadmafa, inimesi kirjeldus allikas pole see nimetatud. Ka pole Seada altari ehita- ja nime.

Karksi ev.-lut. Peetri kiriku
altar.

Märzid:
1- altarpilt.
2- tagapilt.

Sakristeis on pilt, mis kujutab ristitud Kristust. Pilt on pruun, tagapõhi ülemineks hallist tupsuiseni. See pilt näib väga vana olevat, kuid autor ja aeg on teadmata. Visitationi protokollides kus sagedasti ülesloetud kiriku varandus, pole aga seda pilti mainitud.

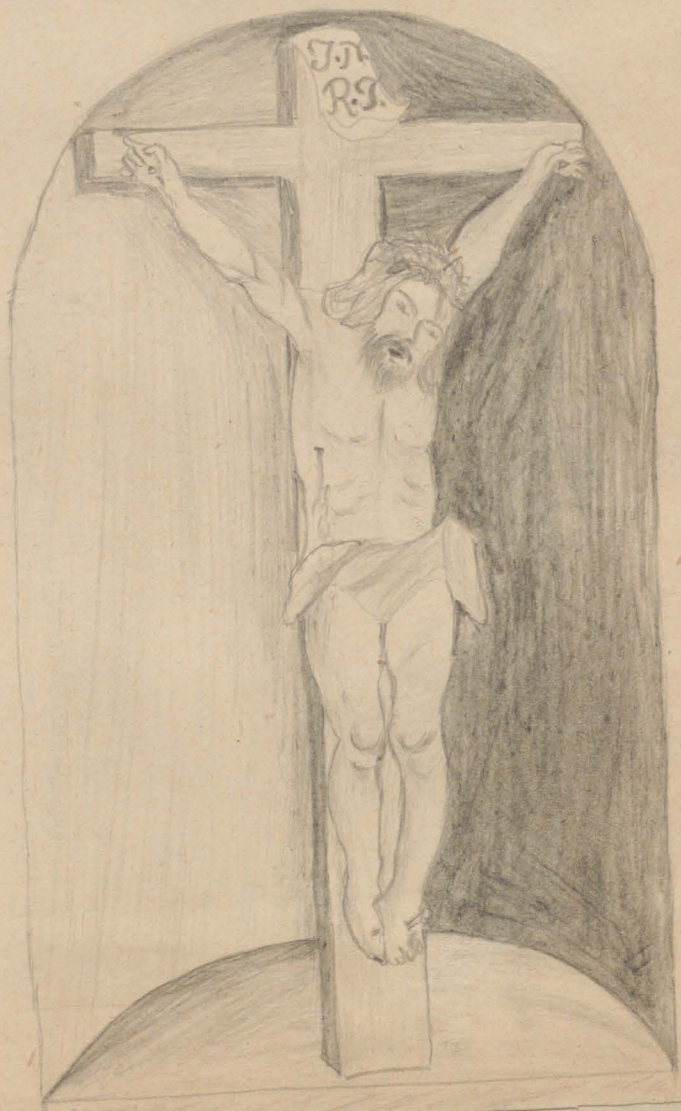
Praeguse õpetaja Maasingu arvates on see pilt olnud enne praegust pilti altaris; kuid see ei saa kindlaks olla, sest altaris oli kantsel enne praegust altari pilti ja pildi jaoks ei olnud siis enam ruumi. Arvatavasti on see pilt loodud praeguse kiriku sakristeisse eelmisest puust kirikust (1730. - 1778. aastari, nagu juba tähendatud, kestisse kirik).

Pildi all on järgmine kiri:

"Agga Jummal kidab omma armastust meie vastu, et Kristus meie eest on surunud, kui meie alles patused olime."

Roma 5, 8."

Saxristis olesa feldt jconis.

14

Missugused kirjad leiduvad altari,
altari pildil, altari võrel, ja mis aastast,
kui kiri ise seda et ütle?

Altari, altari pildil, ega võrel
sühtegi kirja ei ole, päale heebre-
keelse sõna י י י?, mis asub ülal
Kullatud Kolmnurgas, aastast 1778 -
altari ehitamisaastast.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten note: "Kus on page 2" and "see ~~alter~~ wanted".

Tornitrepiall

V.

Mis materjalist on Kantsel ehk Kantslid (kui neid mitu) ja mis aastest nad on?

Kantsel on kusepuust, valmistatud Kõrjanduse Kaudu saadud raha eest, aastal 1884. (Kiriku konventi protokollist 1884. a.) -

Vana Kantsel mis enne oli altaris on kusepuust. Tema valmistamisaasta langeb oletavasti kiriku ehitamisaastaga ühte (1778.), sest kantsli ja altari ornamentika on stiililt täiesti ühesugune.

Kuue on jäänud, 1778. a. lammutatud, puust kirikus plüüd altar ning kantsel ei ole seada.

V.

Missugused pildid, kujud resp. niker-
dused ja kirjad leiduvad kantslil ning
kantliratusel ja missugused härvid esinevad?

Nikerdusi, pilte ning kirju kantslil
ei ole. Esinevad kaunistused koosnevad
lihtsamatest neljnurksestest motiividest.

Kantli värv on helesinine.

Kantli katus on samuti helesini-
ne tema lael on kollatud sinise
kollatud päikese kirde sees. Katuse
ülevalt serva kaunistavad ristküliku
lehtaolised stiilseeritud ristid mis
kantliratusesega ähte värvi. Üleval
sipus on kollatud rist.

Pohjal Karsti ev.-lut. Petri
Kiriku kantsel.

VII

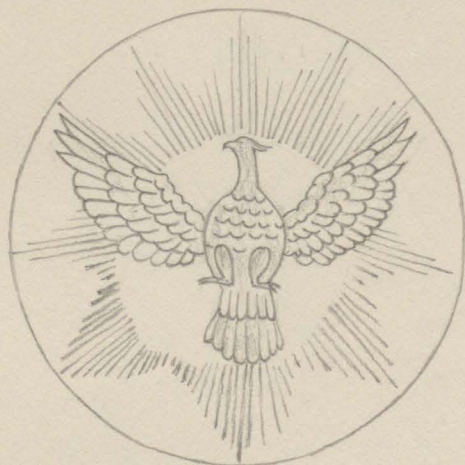
Mis materjalist, mis ajast ja missuguste pu-
jalusega ning kirjadega on ristimise astjad eluk-
vaagnad? Mida reid on? Kas leiab veel
kusagil katolikuagse ristimiskirvi?

1. Vana vaset ristimisvaagen, kirjaga: „P. G. 1763.”

2. Uus köbedast ristimisvaagen; põhjas
sissegrameeritud linnukujulis pärese kotte
sees. Aardel ringkujuliselt kiri: „Wer da
glaubet und getauft wird selig werden.
20. Marc. 16, 16. +.”

Rohkem selle vaagna kohta pole teada,
sest kirikuammatutes puuduvad andmed.
Katolikuagset ristimiskirvi ei ole.

Liisiviiswaaqna pölyje kannistis,
loomulikus suuruses.

III

Mis materjalist, ajast ja messuquste kirjadega on kroonlühtrid ning lühtrid ja mitu neid on?

1). Kroonlühtrid on kogu, nad on rasest.

Üks on ostetud 1878. a. kojanduse läbi saadud raha eest (kiriku kroonikast, 1877. a. J. Girgensohn) -

Teise kroonlühtri kohta puuduvad andmed ja kolmanda kohta on äeldud 1900. a. kiriku nõuendi protokolli, et 1900. aastal, 2. aprillil suuresti kolmas kroonlühtrid kojandusest saadud raha eest. Kirju ühelgi kroonlühtril ei ole.

2). Kaks rasest kolmekarulist seinalühtrit altari sisepoolsete sammaste küljes, mis

vaskestel külbitaoliste plaatide abil
sammaste külge kinnitatud. Plaatidel
apostel Petrus vaselõikes, kellel rües käes
raamat, teres nõud. Plaatidel on
kirj: „Seerikooli tütarlaste kingitus
aastal 1885.”

3). Kaks kõbedast lühtert, kirjaga:
„St: g: Ritter und Major Carl v. Staden:
A^o: 1779:”, valmistanud keegi F. M. M.

4). Altaris kaks lühtert albakast,
kinkinud E. V. Stayk 1878. a. (kiriku
kroonikast 1878. a. F. Girgensohn).-

5). Altaril 2 vasesst küünlajalga,
lähemad andmed nende kohta puuduvad.

~~misfuguro~~
Kunias / see wappoli? Kellewappo?
mis tabandawat
need tihed?

kelle?

IX

Mis materjalist, ajast ja mis kirjadega on karikad, kaaned, piteenid, kruusifiksid ja muud kirikuriistad ja pagu neid on?

1). Mis kullatud sõbe karikas ja piteen. Karikal on vapp, rist ja kiri:
" 1641. J. K. J. K. O. "

P

(P)
2). Mis sõbe karikas kirjaga: „ Johan Andreas Bahl. 12 Jahr Arrendator + v. Pollenhoff 9 28 = Mertz. 1784: ". Mis sõbe piteen, millel kaunistusena sernal rist.

3). Sõbe oblaatide toos Wapiga ja kirjaga: „ Christina = Susanna Prelmannin Geboren. Anno 1749 den. 25 Mertz Gestorb. A^o: 1769 den. 30. Octob: . " Kaanel

Kroonikas
warem kui kirjeldatud?

Kas see on praeguse
veel tarvilik?
On õpetaja loas

on talle kujutis graveeritud. Tall maal
risti, millele kinnitatud kahekarulise lipp.

4). Stöbe veini kann, kirjaga : „Georg
v. Stryk 1859.“

5). Albakast krutsifiks altari, kinkinud
1878. a. 3. sept. G. v. Stryk (Kiriku ^{1877. a. alatus} kroonikast
(1877. a) F. Gergensohn).-

6). Puust krutsifiks, valmistamise aeg
pole teada, aga ta on nimetatud 1668
aasta kiriku visitatsiooni protokollis, kus
on tähendatud, et kiriku inventaari hulgas
on ka üks puust krutsifiks.

Andmed nende kirikuistade val-
mistajate kohta puuduvad.

Abba t'ide Teosi Kaane
Kaukistis lasmech'kus amrusel.

X.

Mis materjalist ja ajast, mis
kujude ja kirjadega on ristpalk (trabes),
kus seda olemas? Kas on olemas veel teisi
ristpalke?

Ristpalke ei ole.

Faint, illegible handwriting at the top of the page.

W. L. 107 piddisto

Kus kohal,

mishusefes feinas

idafinas feca sub?

XI

Kas on olemas kirikuseintes nise
ja seinakappe ning milleks neid arva-
tavasti on kasutatud?

Päässekäigu juures kaas
niisi püüde jaoks. Sakristeias
on seinakapp, milles hoitakse wana
kiriku riistu, nagu nimetatud wanaid
lüttrid, ristimisraagen ja kumalaid
ning muid.

XII.

Missuguste kujutuste ja kirjadega on
hauakivid ehk hauad, sarcofaagid
ja muud hauamärgid kirikus ja abtkirikus?

Ühtegi hauamärgi kirikus ei ole.

Kuidas jün felle pohta on
oelidud?

XIII.

Kas on kiriku all vana kript ja
 teisi maakabeleid olemas ja mis on neist
 teada? Kes on sinna maetud? Missugused
 kirju leitud seal?

Kiriku alla ei ole kedagi maetud
 (visitationi protokollist aastast 1786.) -
 Pärast nimetatud aastat ei ole ka maetud,
 sest kirjalikud allikad ei nimeta
 seda.

XII

Mis materjalist, kas hapiga ehk ilma, mis pildi ja kirjaga on kirikus, alikirikus, kaabeltes leiduvad epitaafid (eestikeelsed kuni 1861 aastani ehk võimaluse korral kuni 1870 a., ladinakeelsed kōrk, muukeelsed kuni 1830 a.)?

Kirikus epitaafe ei ole.

Mis fee kin tahendab ? (

XV

Mis aastast, mis kirjadega ja kui
rasked on kirikukellad?

Praegusel kirikukellal on

kiri:

II 7

10 21

Rohkem pole sellest kellast teada,
sest ükski kirjalik allikas ei räägi
kellast, väljaarvates visitationi protokoll
aastast 1668, kus loetakse üles kiriku
inventaar ning nimetatakse et kirikul
on üks kell, mis kaalub üks kaal.

Arvatavasti on see kell säilinud praeguse
ajani, sest ühe selle kella muretse-
mise kohta peenduvad igasugused
kirjalikud andmed.

XVI.

Missugused monumentaalkirjad leedul-
had meidki veel kirikus, abikirikus j. u. e.,
näiteks: seinel, ustel, pinnidel, orelil,
piltidel j. u. e. ?

Päale nimetatute (altari tipus
olev hebraakeelne sõna ja sacristeis
oleva pildi allkiri) on veel kirju rööu
välisriinal olevate apostlite ning evangelistide
piltide kirjad (vt. punkt XXIX).

XVII

liisugused kuuakirjad on kiriku
 ümberolevatel naudadel (eestikeelseid kuni
 1861 resp. 1870a., ladinakeelseid kõrk, muu-
 keelseid kuni 1830 a.)? Kas on need
 kirjad lamavatel kuuakirjadel, või
 ristidel, või sammastel ja mis kujuli-
 sed on need plaadid, ristid ning sam-
 bad? Kes on need maetud isikud
 olnud, kui kuuakirja seda ei ole?

Kiriku juuresolevale platsile ei
 ole kedagi maetud.

XVIII

Missugused surmaaiaad on kihelkonnas,
 mis ajast ja kui suured need on?
 Kellel neist on kabel praegu, kellel
 enam olnud ja misnimeline on kabel?
 Kas on kabelisse maetud, kes ja kumagi?
 Kas on hauakive olemas? Mis kirjad on
 üldse kabeli seintel ehk kabeli sees?

Surmaaedu on Karksi kihelkonnal
 kaks. 1. Vana surmaaed on asutatud
 1773. aastal; kiriku vöormündler v. Derfelden
 kinkis surmaaia jaoks Papikeisa maaküljest
 800 ruutsülda maad (kiriku konvendi pro-
 lokallist 1773. a.).-

See surmaaed on kabelita.

2. Niiminetatud uus surmaaed,

*1) Kas jelle suussambri¹⁷
alla on maetud?

*2)
Kas endise puust kivi
ümber ei olnud farnuade
ja kas sinna kivi
ei ole maetud?

asutatud 1876. aastal (Kiriku konvendi
protokollist 1876. a.).-

Surnuaia ümbermõõt on 486 mt.
Kabelid ei ole. On n. n. luukamber,
kus hoitakse lehidaid, lunde, j. v. l.
Selle koone pikkus on 6½ mt. ja laius
4½ mt. Ehitatud maakivist, ehitamis-
aasta ei ole teada.

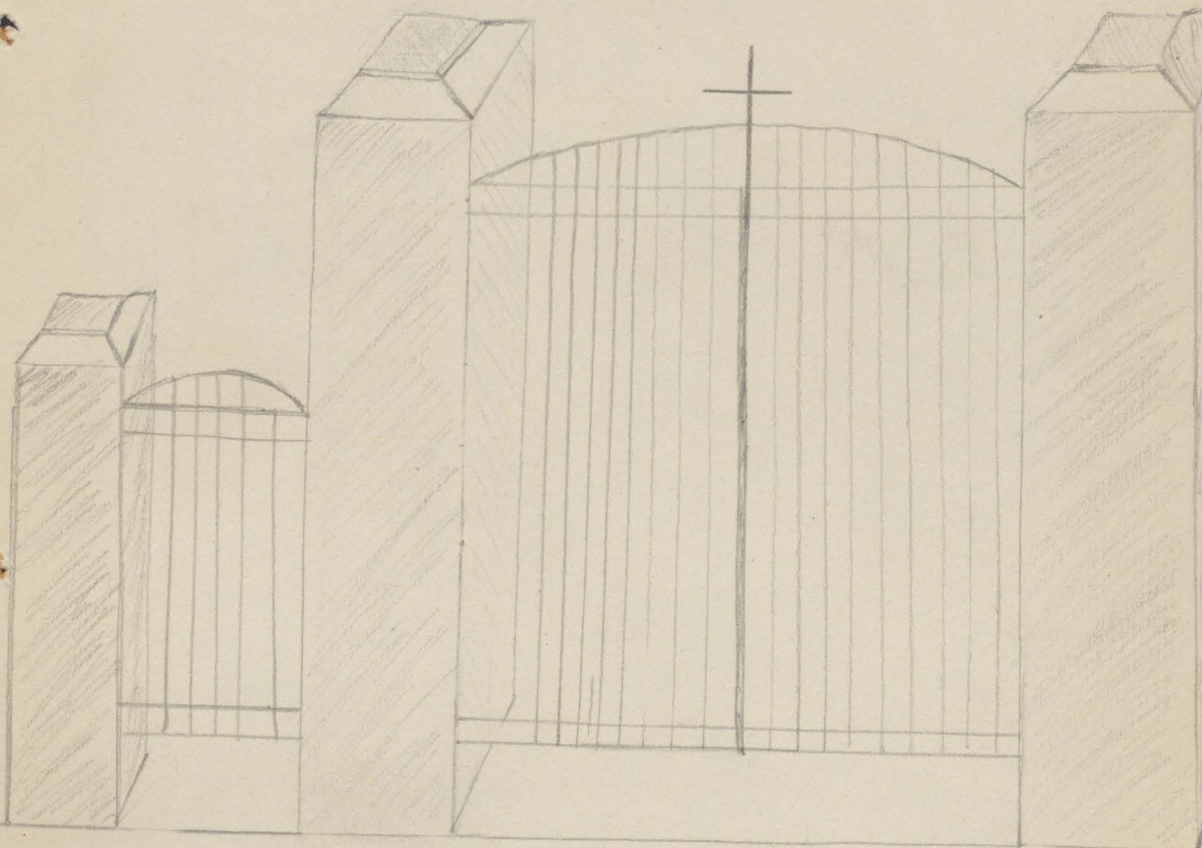
x) Luukambriks ei ole kedagi mäeldud (õp. Masing).-

vt) Arvatavasti ei võinud puust kiriku ümber
surnuaeda olla, sest see plats on väga
väike (pinnatud sügavast kraavist).

XIX

Miskujuline ja mis kirjaga on suru-
aia värav?

Kaual suruaid on lihtne lagu-
menud puust värav. Mee suruaid
värava joonis järgneval leheküljel.
Mõlemad väravad on ilua kirjata.

Alue surmeaia Hāran.

1cm.

1cm. - 1met.

XX

Kõigepeet on vanemad maakirjad surmuadadel (eestikeelsed kuni 1861 resp. 1870a., ladinakeelsed kõik, muukeelsed kuni 1830a., äratäheendades, kas maakiri leiub hooplaadil või ristil ja mis kujuline see rist või samm on; mis sama tuleb teada, kes need maetud siked on olnud, kui maakiri seda ei nätle)?

Vanas surmuas on säilinud ainult mõned haamõrgid ning osa surmuasist on muudetud heinamaaks.

Järgnevad maakirjad on laamavatel plaatidel, need on vanemad siimes surmuas.

Tod ist nicht Tod,
sondern Veredelung sterblicher Natur.

Euphrosyne Wilhelmine Charlotte
v. Dunten

geb. 11. Januar 1798, gest. 11. Januar
1799.

Natalie Gräfin v. Dunten

geb. 9. Juni 1806, gest. 6. August 1806.

Carl Gustav v. Stakelberg

geb. 28. October 1809, gest. 26. Mai 1810.

Fräulein Eva Katharine v. Stahl

gest. 13. Mai 1816 im Alter von 46 Jah-
ren 5. Monaten.

Hier ruhen in Frieden

Carl Wilhelm Graf Dunten geb. den 28.
August 1761, gest. den 5. Mai 1830.

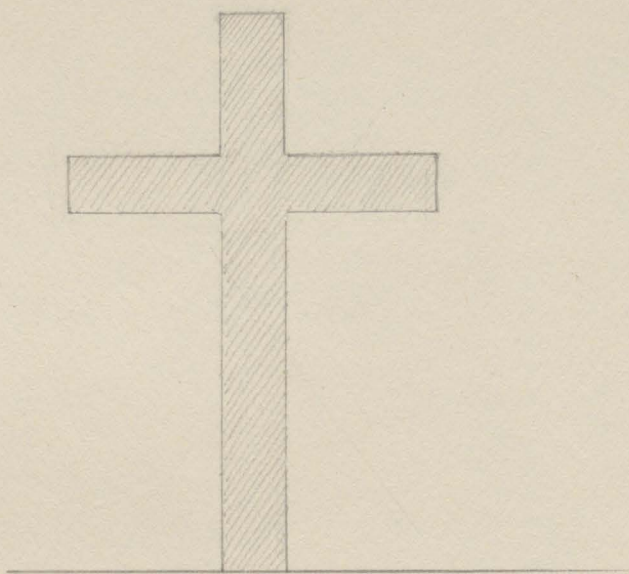
Melan. Soph. Wilh. Anna Gräfin Dunten
geb. den 1. Juli 1828, gest. den 3. Juni 1832.

Hier ruht in Frieden Wilhelmine

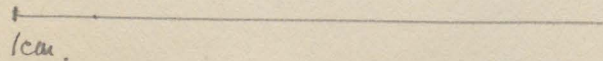
Gräfin Dunten, geb. von Stahl geb. am
10. Nov. 1771, gest. am 5. April 1840.

Mis matagalif felles
Rugulifera risted on 2

Listituup, mis esineb 52
aastast 1852 kuni käesoleva
ajani vanas surmuarias, ja uues
surmuarias 1878.a. ka kuni praeguse
ajani. Färgnevad
hauakirjad selle tüübitistel
võrkidel. Listide materjal on raud.

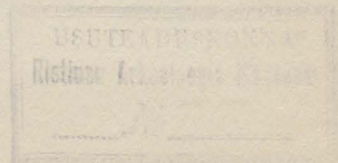

1 mt.

1 cm.

8 cm. - 1 mt.

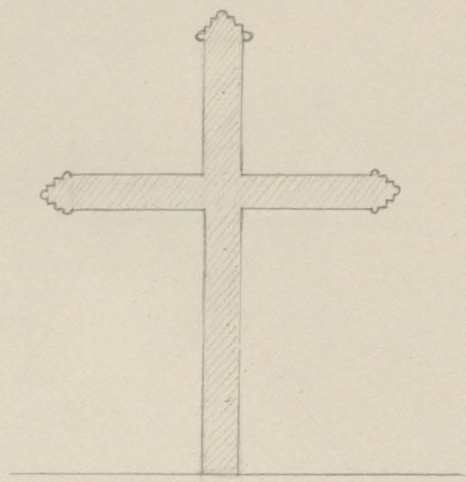

Haus Hund
fün: Karkus sel 1. Nov. 1799 furn:
sel 23. Jan. 1852.

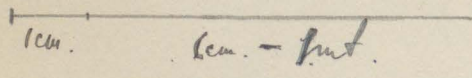
Haus Karro,
fünd. 2. Dets 1816. furn. 11 Dets. 1861.

Siin hingab Karli P. Orro
sünd. 16 Juli 1819, furn. 1 April 1862.

~~Amatigil?~~

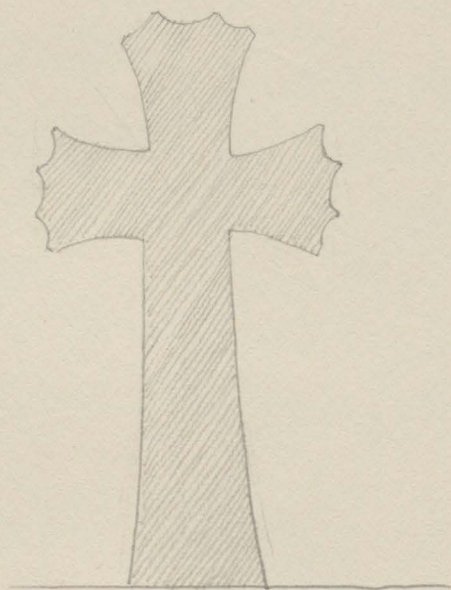
1 mt.

Ristiliinip aastast 1852.-1930.-
 renassurmanias ja 1880.-1930.-
 uues surmanias. Ristid on valmistatud
 and rauast. Färgnen kama kōri
 selle tumbibisel ristil.

Haus Raud

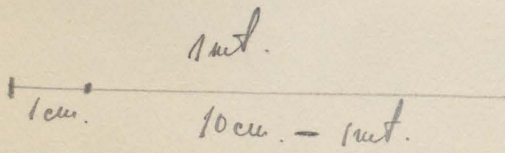
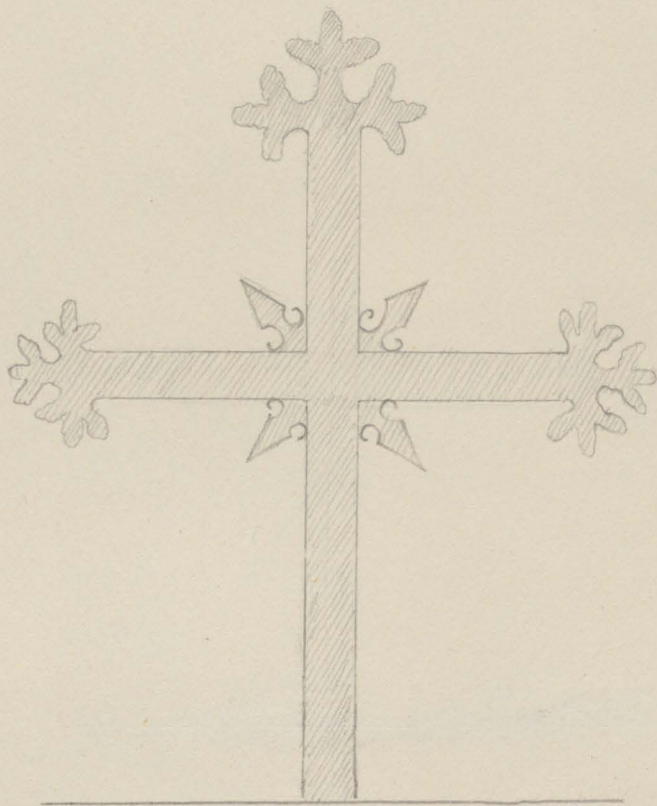
fün: Karkus fel 1. Nov. 1799. fur:
fel 26. Jan: 1852.

1 m.
 1 cm. 6 cm. - 1 m.

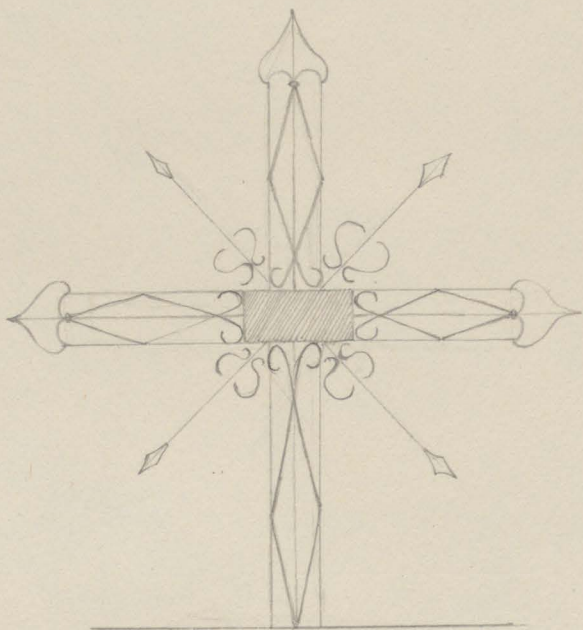
Risti-täpp, mis esineb N.-Suruuaries
 1866.a. - 1930.a. ja edasi, ja
 mees suruuaries 1885-1930.a. ning
 edasi. Ristide materjal - raud.
 Järgnevad hauakivi selgitustised
 ristid.

Siin hingab
Märt Silienkaupf
Jum. 4. Mai 1852 Jum. 10. Apr. 1866.

Piisiteump, a. 1856. - 1930. a. -
 vanas- ja 1880. a. - 1930. a. -
 mees surmuarias. Valmistatud
 on need ristid vanast.
 Järgnevat hõuakiri selle tüü-
 bilisel ristil.

Siin hingab
Margus Kotkas
sünd. 29. Dets. 1818.
surm. 19. Mart. 1856

1 mt.

1 cm.

9 cm. - 1 mt.

Pish-Tump, esuev
 meq surmeias
 1884. aastast - 1930. a. -
 Maly'nal - 7 and.

XXI

Missugused on iseloomustavad hana-
kirjed ehk tähtsate inike hana kirjad
hilisemast ajast ja mis kujulisel hana märgi?
Kas on best avaliku ehk edustajate han-
du missugused mälestusmärgid on need han-
dadel ja mälestusmärkide tähttabelised
kirjad?

Tähtsate inike ning avaliku ehk
edustajate hantu Karksi surmaaadades
ei ole, peale praost J. Girgensohni
hana.

Propst Julius Girgensohn
Pastor zu Karkus
geb. 9. Sept. 1836. gest. 11. Dec. 1911.

Kiri punkt XXII 1. märgitud hana samba
tüübit!

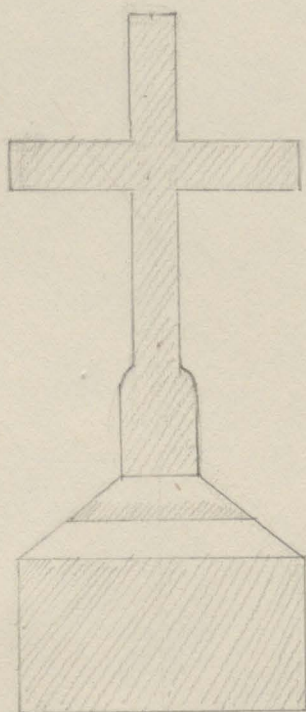
XXII

Miskujulised on üldse kihelkonnas
olevad haavakõrged ja mis aastatel mure-
du esineb iga tüüp (haavplaadid, mitme-
kujulised haavaristid, haavasambad; järvi-
line iga tüübi kohta joonestus või joon-
dus?

Haavaristide tüübid esitatud punkt

XX al.

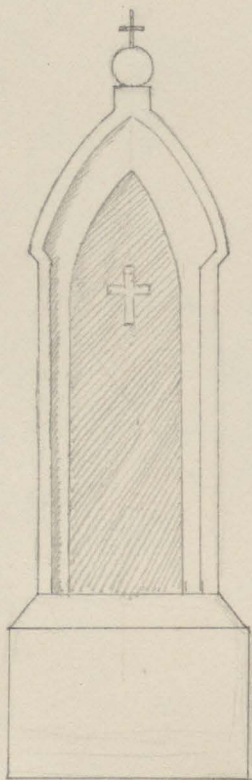
Järgnevatel lehekülgedel haavasam-
mast tüübid Karksi surnuakolades.

1 mt.

1 cm

6 cm. - 1 mt. 1. Haarasamba kump, aast. 1911. -
- 1930. aastal: gambad on
kivist.

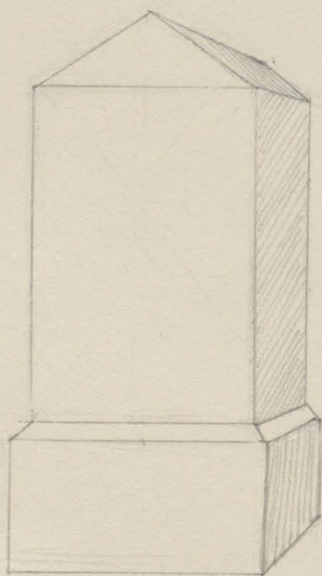

1 mt.

1/2 ca.

6 ca. - 1 mt.

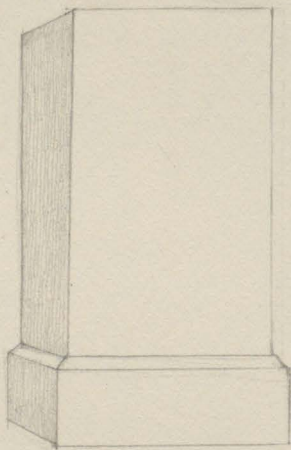
2. Hauasambo Temp 1915. a. -
 - 1930. a. - Materjaliks
 da Kivi.

3. Stamasamba Tump
1915. a. - 1930 a. -
Materjaal - kivi.

1cm.

Gem. - 1 ant.

4. Hava samba tüüp.
 Saruame samba tüüp 3-le.
 Ehitel ka 1915. a. - 1930. a.
 Materjaliks on kivi.

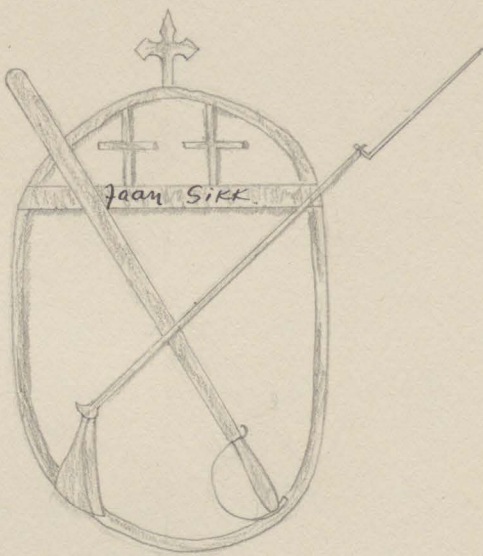
1. korr. — 1 m. l.

XXIII.

Kas on haavamärkide Nulgas
kurioosume, missuguseid ja mis ajast?
Kas on nende kohalike ideaalidusi?

Kurioosumina võiks nimetada järgne-
val leheküljel jookestatud haavamärki
vabadussõja ajast pandud kellegi
Jaan Sikk'ale, kelle kuu arauudja
mehelaskund Eesti sõdurid (õpetaja
B. Masing): Haavamärk on raust,
maasipa töö.

Muid kohalike ideaalidusi
ei ole.

XXIV.

Kas on meide veel haudasid ja
haavakirju kihelkonnas, kus ja missugused
(perekondlikud matusepaigad, sõja-
haavad, koaljatehaavad, kalmed, kivi-
kangrud, kalkkalmed, seadaalwad
ehk arvatawad haavad haavad ehk
matusekohad kihelkonnas üldse)?

1. Von Ledeni matusepaik. Kivine
kabel. Kabeli lääneljel ja magneedi
lääneljel vahel on 20°, kabeli läänepoolne
selg on põhjapool magneedi lää-
nest.

Kabeli ukstel on järgmine
kri: „Anna mulle seada mo ello
otsa ja mo pävade mööto, misjuggu-
ne se on, et ma tunnen, kui fant ma

ollen.

Herr

lehre mich bedeuken, dass ich sterben
muss, dass mein Leben ein Ziel hat
und ich davon muss."

kestikeelne kiri on ühel uksepoolel
ja saksa keelne kiri teisel uksepoolel,
kummagi kirja all on wapp.

Esimene wapp kujutab kahte sõjameest,
kellel keskel on kull. Teine wapp kuju-
tab samuti kahte sõjameest, aga need
on käes piigid, päakohal würsti kroon
ning jalge all 3 liliat ja 7 tähte.

Kabeli asutamis aastat, ega siina ma-
lute surmaaastat pole teada, kuid see
peab olema sündinud enne 1775. aastat,
sest 1775. aasta visitatsioon protokollis

2, Kus?

Kas feal oli wana
psuuff Pirik?

Ei - 1/2 Klm.
eemal
taft.

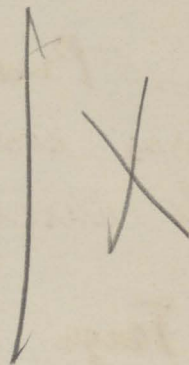
on teatud, et von Liewen on määranud
 Karksi kirikule 300 rubla aastas kosta-
 mendis, mille protsendide eest tema matu-
 sepaik korras hoitakse ja matusevahile
 aastas 4 rll. makstakse.

Praegu on kabel laastatud sei-
 sukorras, uused lahtimurtud, ning põrand
 kohati üleskihtud.

2. Tauga kalme, näha ei ole seal
 midagi, pärnad kasvavad pääl.

3. Kirikust pool kilomeetrit lõunaspool,
 ühe asuniku põllul, räägatakse on vana-
 suruaid olud, mäetud on sinna veel
 aastat 1773 enne praeguse vana suru-
 aia asutamist. Kohalt on näha müüri
 kive.

Wunderment
Hauer

XXV.

Kas on vanade kirikute ja
kabelite asemel, olgu katoliku või
luteruse usu ajast ja mis seal näha, või
mis neist seada?

Teise puust kiriku asukohal
pole midagi näha. Teisi kirikute asu-
kohi seadupärast ei ole.

XXVI

Kõnnetused on leidnud vanaid
pitserid, mis kiri ja reju meil on? Kas
on mõned vanaid plaanid või kaardid
kirikutest, abikirikutest, kabelitest ja
neude sees olevatest aegadeist ja mis
ajast nad on?

?

Pitserite kirjad:

1. Sigelum. Hallist
et "Karkus".

2. "Siegel der St. Petri
Kirche zu Karkus 1877".

Mingisuguseid vanaid plaane ega
kaarteid praegu ei ole.

On olemas 1. 1876. a. asutatud
meie surmaaia plaan (selle plaani

valmistajat ei ole nimetatud; valmistatud on see plaan 1929.a].

2]. Kirikumõisa plaan, valmistatud 1859.a. Joh. Golmeister Riias.

-69-
88

Handmad p[er]s[on]id

XXVIII

Missisuline on kirikuarhiivis kõige vanem kirjalik materjal ja mis ajast ta on? Kas on kiriku arhiivist seaduspäraseid dokumente mujale viidud?

1. Kõige vanem kirjalik materjal on kirikuarhiivis viidatavate protokollid, aastast 1668., 1749., 1767.; nende sissekannete loom punkt XXVIII all, ja kiriku koguendi protokollid, mille kohta samuti punktis XXVIII.

2. Sel ajal kui Hallistele ja Karksi-
le ühine õpetaja määrati, viidi Karksi
kiriku arhiiv Hallistesse, sest kiriku koguendi
protokollid 1773. a. märts. B. H. v. Derfelden:
7 - et 1640. aastast saadik Karksi ja

Halliste kirikud ühendatud on, siis ei leid-
 nud ma mingisuguseid konventi otsust ega
 kiriku arte siit."

Teine kirjalik fahendus arhiivi
 kohta leidub köster G. Rosenbergi kirju-
 tises 1928 a., milles öeldud: - Heimakool
 a. 1702 tungisid vene sõjaväed Karksi
 Karksi loss muutub sademeterks. Kirik
 mõisad ja teataresed talud riisuti
 kaaljaks ja tehti tuhaks. Halliste-Karksi
 õpetaja Heinrich Nikolai põgenes, võttes eue-
 sega kaasa kirikuraamatud, riistad
 ja oma majakraami, mida ta Kangru
 Niglase majja peitis. Talumehed aga
 said sellest teada, tungisid Kangru
 Niglase majja, riisusid peidetud kraami
 ära, pistisid maja põlema ja heitsid
 suurema osa Nikolai raamatukogu
 leekidesse. Kui hävines suurem jagu

Näinolest Helsingi-Karksi kirikuraamatutest.

Et kõsler G. Rosenberg suruud ou
 siis ei ole mul võimalik olnud saada
 saada missuguseid allikaid ja oma kirji-
 lise koostamisel ou haritanud. Mõninga-
 test andmetest, mis kirjutises esinevad võib
 tõenäolikkult oletada, et on haritatud ma-
 terjaali, mida mina ei ole kohapealt
 leidnud. Samuti puudub ka 1683 a.
 peetud kiriku visitatsioonil protokolli millest
 on võtnud ap. Girgensohn andmeid
 Karksi kiriku kroonikale sissejuhatusel
 kirjutamisel (millest ja annab lühikese
 tagasivaate mõningatele sündmustele Karksi
 kiriku ajaloos).

Arvatavasti ou need dokumendid hilise-
 matel aastatel kaduma läinud.

XXVIII

Praeguse Kirikuarhiivi nimekirja liikide järel ja liigid aastate järel. Haruldased dokumendid ja haruldased trükitud raamatud tulevad eriti nimetada, nii näiteks kõrg visitatsioonide protokollid aastate järel, kirikukroonikad ja muud raruused, aratõhendas, kes visitationi seime pani, kes kroonika kirjutas ja mis ajal.

Karksi kiriku arhiivi koosseis.

A.

Ajaloolised dokumendid.

- a) Visitatsioonide protokollid:
I , 1668 visitation. — Visitatore:

Landrath u. Ober-Kirchenvorsteher
 Herrmann Gardian, Propst Christopher Klein-
 schmidt, Assessor mobilis Lieutenant Wolffeldt."

Sisii: 1. Väidlused Halluste ja Karksi-
 koguduste esitajate vahel, kumbki pool
 tahab enesele eri õpetajat, et kogudused
 saaksid paremini jumalastõue kuulda
 2. Mõnede kirikute olukorrast: Karksis
 on kaks kirikut, kivine kirik lossis on
 väike, seal jumalateenistusi ei peeta,
 selleks otstarbeks on ehitatud lossi müüri
 ette puust kirik, millel on torn, kus
 asub kell (!), mis on raske üks kaal.
 3. Kiriku riistade loetelu: kaks tinast
 lõhlerit, üks puust krutsifiks, üks karikas
 ja patee - kirkimud v. Cruise, üks
 tinane karikas ja patee ning palju
 vaipu. Peale selle on kirikud veel ilus
 kantsel ja altar.

g.

Kiriku-kontendi protokollid:

1.	"	"	3	1774 a.
2.	"	"	"	1776 - 1780 a.
3.	"	"	"	1781 a.
4.	"	"	"	1783 - 1788 a.
5.	"	"	"	1790 a.
6.	"	"	"	1793 - 1800 a.
7.	"	"	"	1808 a.
8.	"	"	5	1810 a.
9.	"	"	"	1812 a.
10.	"	"	7	1817 a.
11.	"	"	"	1818 a.
12.	"	"	"	1823 - 1825 a.
13.	"	"	"	1828 - 1830 a.
14.	"	"	"	1832 - 1858 a.
15.	"	"	"	1858 - 1908 a.

d.

1. Karksi kiriku kroonika — 1877-1904a.,
kirjutanud õpetaja praost J. Girgensohn.
Kroonika sissejuhatuses on Agastiwaade mõ-
ningatele sündmusetele Karksi kiriku ajaloos.

2. Kroonika jätk — 1912-1924a.,
kirjutanud õpetaja ks. Masing.

B.

Personaalraamatud.

I. Eesti kogudus

1. Personaalraamat - 1801-1802 a.
2. Personaalraamat - 1815 a.
3. Personaalraamat Karksi- ja Põltsamaa jaoks 1815 a.
4. Personaalraamat - 1834 a.
5. Personaalraamat - 1834. - 1859 a.
6. Personaalraamat Karksimõisa jaoks 1861 - 1908 a.
7. Personaalraamat Pelli, Bökleri, Horne
ja Tuhalaane jaoks - 1861 - 1905 a.
8. Personaalraamat Karksimõisa jaoks 1921 - 1929 a.
9. Personaalraamat - 1917 - 1925 a.

I.

Saksa kogudus.

1. Personaalarvamat - 1877a. - 1923a.
2. Personaalarvamat Peleimõisa jaoks 1890 - 1928 a.

C.

Konsistoriumi Aouuamendid.

- 1. Konsistoriumi käsikirjad - 1834-1838a.
- 2. Konsistoriumi käsikirjad - 1887-1898a.
- 3. Ev.-luth. konsistoriumi esikirjad - 1896a.
- II 4. Konsistoriumi kirjad - 1913-1914a.
- I 5. Konsistoriumi ringiri - 1904a.

D.

Mefistikanti raamatud.

I.

Eesti kogudus.

a).

1. Sündinute nimekirja raam. — 1834-1862a.
2. Sündinute nimek. raam. — 1863-1903a.
3. Sündinute nimek. raam. venekeeles
peesud — 1892-1906a.
4. Sündinute nimek. raam. venekeeles
peesud — 1906-1913a.
5. Sündinute nimek. raam. — 1913-1926a.
6. Sünniregister — 1927-tänapäevani.

b).

1. Kommunikantide nimekirja raam. 1834-1855a.
2. Kommunikantide nimek. raam. 1855-1863a.
3. Kommunikantide nimek. raam. 1864-1891a.
4. Kommunikantide nimek. raam. 1891-1904a.

5. Kommunikanlode nimek. raam. - 1871-1902a.

- cj. 1. Konfirmeerilute nimek. raam. - 1834-1855a.
- 2. Konfirmeerilute nimek. raam. - 1856-1880a.
- 3. Konfirmeerilute nimek. raam. 1881-1930a.
- 4. Konfirmeerilute nimek. raam. venekeeles
peeled - 1892a.

- dj. 1. Kihlasute, kuulutsute ja laulat.
nimek. raam. - 1834-1843a.
- 2. " " " " - 1844-1868a.
- 3. " " " " - 1870-1920a.
- 4. Laulatatsute nimek. raam. - 1834-1860a.
- 5. " " " " - 1860-1899a.
- 6. " " " " - 1892-1926a.
- 7. " " " " - 1900a.
- 8. Laulatatsute nimek. raam. venekeeles
peeled - 1892-1926a.

9. Laulatalute register — 1926a. —

ef. 1. Surnute ja maedute nimekraam. 1834-1845a.

2. " " " " " 1846-1866a.

3. " " " " " 1867-1904a.

4. " " " " " 1892-1913a.

5. Surnute ja maedute nimek. raam. venekeeles

„ jeeitud — 1914-1925a.

6. Surnuregister — 1926 —

II . Saksa kogudus .

a). Sündinute nimek. raam. - 1892-1925a.

b). Kõhlatute, keelutute ja laulatute
nimekirja raam. - 1892-1925a.

c). Surmude ja maetute nimek. raam. - 1892-1925a.

8.

Koolide Dokumendid

1. Lastenimestikud - Karksi - 1839-1878 a.
2. " - Böckeri - 1840 - 1882 a.
3. " - Morne ja Tuhalaane - 1841 - 1873 a.
4. " - Pelli - 1859-1862 a.
5. Kooliraamat Karksi jaoks - 1865 a.
6. Lastenimestikud - Pelli - 1875-1899 a.
7. " " - Pelli - 1877-1911 a.
8. " " - Karksi - 1897-1912 a.
9. Parochial kool - 1897-1911 a.
10. Teade Linnimea maakoolide olust - 1883-1884 a.

F.

Mitmesugused dokumendid.

1. Missiiv - 1840-1926 a.
2. „Gesetz für die ev.-lut. Kirche in Russland - 1857 a.
3. „Abikassa“ - üks eksemplaar - 1859-1883 a.
4. Parohialtähed - 1877-1901 a.
5. Missiiv - 1877-1890 a.
6. Mitmesugused viivad wallavalitsustelt, keisrilt
õpetajalt, Põhise ja Halliste preestrikt ja
koguduse liigalt - 1877-1930 a.
7. Mitmesugused kirjutungid - 1877-1930 a.
8. Missiiv - 1884 a.
9. Aruandekärijad - 1904-1912 a.
10. Agendad - 1860, 1885, 1886 a.
11. Kantsli kladed, 11 eksemplaari - 1896-1930 a.
12. Proklam. ja kopul. Tähed - 1913-1925 a.
13. Parohialtähed - 1913-1925 a.

g.

Arveaamadud

1.	Korjandussahade arveaamad	-	1903-1919 a.
2.	Sissetulekute	" "	- 1905-1930 a.
3.	Häljamineend ja sissetulekud	-	1906-1923 a.
4.	Kassaraamad	-	1914-1923 a.

E. V. Keskarhiitis
leiduvad Karksi koguduse kirikuraamatud.

4 köidet.

I. köite sisu:

	<u>Saksa kogudus.</u>	
1. Pistilud	-	1740-1775 a.
2. Kommunik.	-	1740-1775 a.
3. Kopuleeritud	-	1740-1774 a.
4. Maalud	-	1740-1772 a.

Eesti kogudus.

1. Pistilud	-	1740-1775 a.
2. Kommunik.	-	1740-1775 a.
3. Kopuleeritud	-	1740-1771 a.

Aastete 1771. veebruari kuni 1773. kohta ei ole peesud.

4. Kopuleeritud -	1773-1775 a.
5. Maesud -	1740-1775 a.

II. Kõige esu:

Saksa kogudus.

1. Kommunik. -	1776-1781 a.
2. Kopul. -	1776-1808 a.
3. Maesud -	1776-1808 a.

Õesti kogudus.

1. Kommunik. -	1776-1793 a.
2. Kopuleeritud -	1776-1808 a.
3. Maesud -	1776-1808 a.
4. Trehvi rahad -	1776-1804 a.

III. Kõik sisu:

1. Pistitud - Saksa kogudus. 1780-1799 a.

1. Pistitud - Õesti kogudus. 1776-1808 a.

IV. Kõik sisu:

1. Pistitud - Saksa kogudus. 1809-1833 a.
 2. Kommunik. - 1810-1833 a.
 3. Kopuleeritud - 1809-1833 a.
 4. Maetud - 1810-1833 a.

1. Pistitud: Õesti kogudus.
 a) Kõnksi - 1809-1833 a.

201

- b). Pellimäis - 1809 - 1831 a.
- c). Bökleri - 1809 - 1833 a.
- d). Tuhalaane - 1809 - 1833 a.
- e). Morne - 1809 - 1833 a.
- f). Seeberg - 1809, 1814, 1820 a.
- g). Võraste kogudusest - 1824 a.

2. Kõpuleeritud - 1809 - 1833 a.

3. Aalud :

- a). Karksi - 1809 - 1833 a.
- b). Pelli - 1809 - 1833 a.
- c). Bökleri - 1809 - 1833 a.
- d). Tuhalaane - 1809 - 1833 a.
- e). Morne - 1809 - 1833 a.
- f). Seeberg - 1814, 1815 a.
- g). Võraste kogudusest - 1824, 1832 a.

4. Konfirmeeritud - 1810 - 1833 a.

5. Trabni rahad -

1809 - 1863a.

6. Kirikurdi rahad -

1809 - 1861a.

Copia.

Acta Caesareae Commissionis generalis
ecclesiasticae habitae Hallist Pastorat
6. Januarij A°: 1767.

Herr Landrath und Oberkirchenvorsteher
Baron Carl Gustav v. Fersen. Edward Carl
v. Engelhardt, Assessor nobilis Martin
Friedrich von Krüdener, Propst Johann Fried-
rich Körber?

XXIX

Mis on veel kirikus ehk abikirikus, kihelkonnas mälestusmärkidest ajalooliselt iseloomulikke fabelepanu hääritised?

Kirikus on rõdu väliskülje sisse kiriku ehitamise ajal paigutatud 16 pilti, neist on 4 evangelistide omad ja 12 apostlite omad.

Mul pole võimalike olnud kindlaks teha nende piltide autori, sest andmed kiriku valmistamise aja kohta on väga puudulikud, ning tema seelõivate asjade valmistamise kohta puuduvad üldse.

Kuid oletavasti on autor sama, kes on valmistanud altarisoleva pühlesõoma aja pildi, sest kõik need pildid on stiililt ja käsitusviiselt väga sarnased.

Ev: Mathews.

Ev: Marcus.

Judas Thaddeus.

Jacobus. moy.

Philippus.

Simeon.

Andreas.

Petrus.

Johannes.

St. Paulus.

Jacobus. min.:

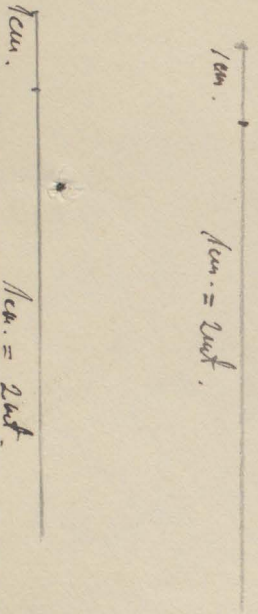
Matthias.

Mathews.

Thomas.

Ev: Lucas.

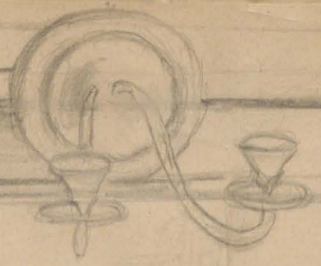
Ev: Johannes.

Plan for the younger part of the
 red part of the paper.

101-
105

(Matthews.)

Mäinitud 16 pilti on ühesuurused, pik-
sus 92cm. ja laius 70cm. ning ühetadi-
selt sisseraamitud rõdu külje sisse.

Lehekülj 400. piltide asukoha ja järje-
korra plaan; ning lehekülj 101. ap. Mathe-
use pilt, mis on piltide seerias 13, ning
mille järel võib ülevaate saada kerkstest
piltidest.

Piltide kirjeldus järjekorras:

1. „Ev: Matheus.“ Matheusel on punane
riie ümber, ühes käes on tal raamat,
teises sulg; ta naatab ülevõla seljataga
seisvale inglile.

2. „Ev: Marcus.“ Markusel on hall
rüüd seljas ja selle ümber Melchieline

riie, Käes on tal sulg ja raamat kaenla
all. Tagaplaanil lamab lõvi.

3. „Judas. Tattaeus“. Seljas on tal
helepruun rüüd, mille üle roheline riie,
käes on suur nui.

4. „Jacobus. maj.“ Seljas helepruun
rüüd, mille üle roheline riie. Ühe
parema öla kõrval pimek rist, millel
kaalud otsas. Ühe jalaga seisab mädakil
põkul, teine asetub põrandale.

5. „Philippus“. Seljas punane rüüd,
mille üle helesinine riie. Käes kõrval
risti.

6. „Simeon“. Seljas punane rüüd,
kõrval käes saagi.

7. „Andreas”. Seljas helesoheline rüüd,
mille üle roheline riie, käes on tal
Aagurp. violen rist.
8. „Petrus”. Seljas pruun rüüd, mille
üle punane riie. Kaenla all on tal
raamat, paremas käes rask rööp
9. „Johannes”. Punane rüüd seljas, mille
üle tumesinine riie. Paremas käes on tal
karikas. Kotkas püüdnud tõi?
10. „St. Paulus”. Seljas roheline rüüd.
Käes on tal mõõk, parem jalg toetub
näikesel pakul.
11. „Jacobus min. :”. Parem jalg asetatud
süd pakule, paremas käes on tal kirves,
parem käsi surutud südame kohale.
Seljas valge rüüd, mille üle punane riie.

12. "Matthias." Paremas käes on tal mõrk,
parema põlvega toetub pakule. Seljas
on tal pruun üüid, mille üle punane
rüü.

13. "Matheus." Paremas käes on tal nida,
pakemat katt hoia selja taga. Seljas
on tal sinine üüid, mille üle punane
rüü.

14. "Thomas." Seljas pruun üüid, mille
üle helesinine rüü. Jalgade ees on
tal oda. Mõlemad käed on latali
siirutatud ja hoia eneselutealvast
viides kinni.

15. "Ev: Lucas." Seljas on tal pruun
rüü. Parema jalga on asetatud pakule,
kirjutab suurega raamatusse. Taga lamab
lehm, härg?

16. "Ev: Johannes." Paremas käes sulg,
pahemas raamat. Helesinine värv on tal
ümber. Paremalt pool seisab sukk ja
vaatal ühes teine pool.

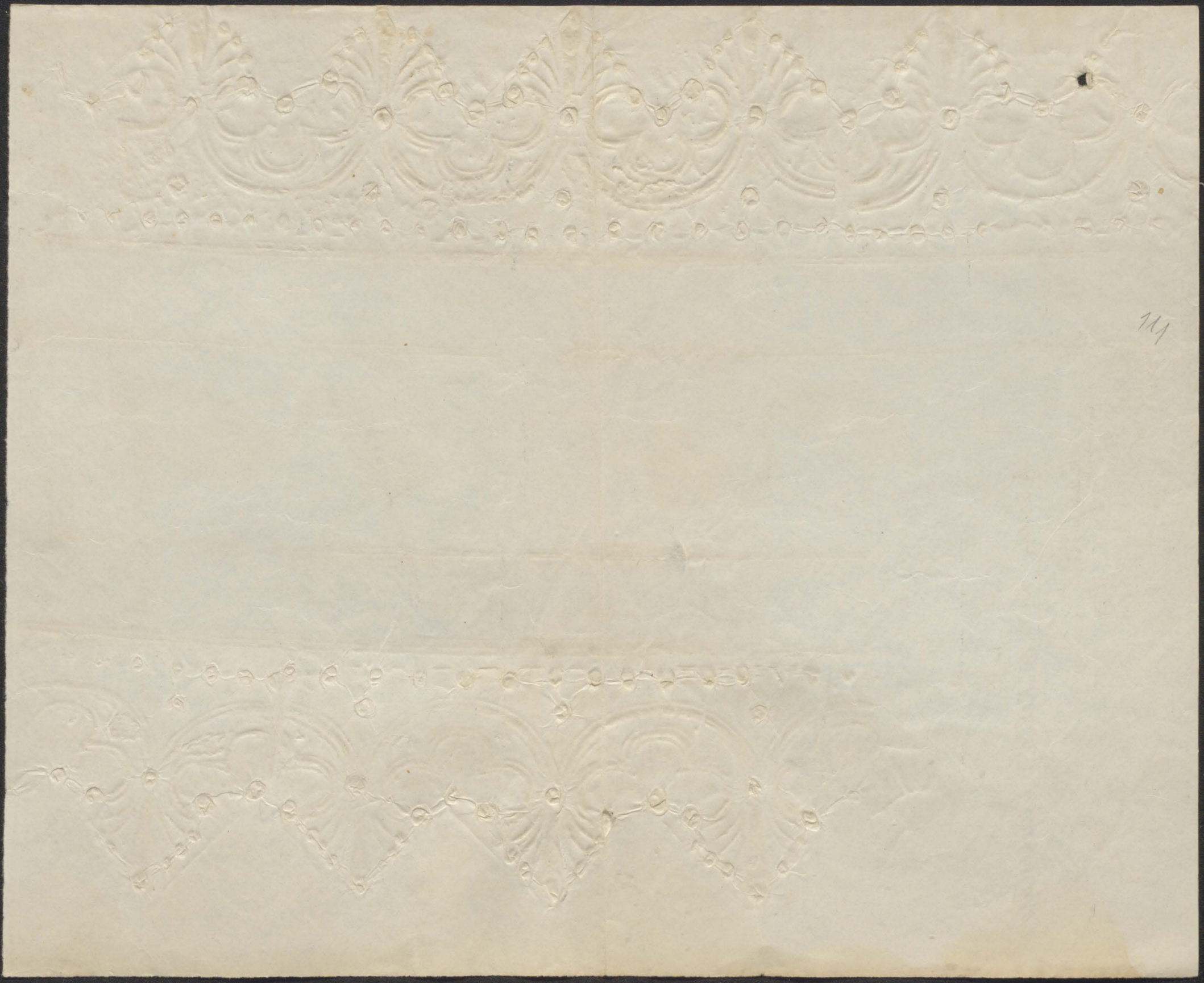
-107-
110

X nish

Karusi kiriku rōdu eestwaade.

Karneri kiriku kella kavaistuse
koopia.

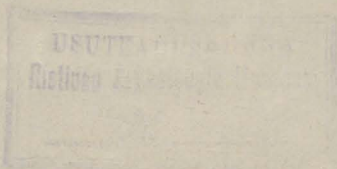
111

Märkused:

Lisaks ligipandud paberi aratõuke
kriku kella kuumistusest.

109

43

Päewik

Kaostatud riisusamates-
tusmärkide registri ümisteel

Karksi kihelkonnas

1930. aasta. juul

Sabur Aarend-Kõnnu
sh. Theol.

Päevik.

26 juuni.

Lõitsui Karksi. Vastu-
võtmine väga ebalukse.
Õpetaja välendas rahul-
olematust, kuidas võivad
br. psühhop ning „mürgisuge-
ne komisjon, keda tema
üldse ei tunnustavat temale
ettekirjutusi saata. Samane
koheldmine meelitas mind
seda rohkem, et algal kaja-

rahelusest õpetajaga midagi
sarnast ei märganud.

See olewat ju päris lu-
leamatu, et võoras, riimene
mese segavat tema jaoks
selle tõosse j. u. e.

Oelsin küll, et meha ei
sega tema jaoks
kõõd, vaid huvitavaid
muud 'päämselt' raud
sekkumendid. Märgataw
ab' kogu, et mul suurt
ab' ega suge töötamis-
sel õpetajast ei ole.

Talvakese arhiviga, mis
aga väga väike seas-
seldult. Mingisuguseid
raam ja fakteid doku-
mente ei leitud peale
visitationi protokollide.

27-30. juuni. Saigim
kroonikat, uude praost
Girguseku elamu-vällem
korraldust kirjutasid,
kuna õp. Masing ainult
mõne väikese teaduse
ga aasta kohta on teinud,
ming viiendel aastatel

üldse ei ole kirjutanud.

1. - 6. juulil. Saagesin viisi-
 jastuani protokolle ning
 kirikukonventi protokolle
 ja tegin fariilikke välja-
 ratted.

Suruud köster Posse-
 berg on kiriku 150. aasta
 juubeli laulakkele lüh-
 kesse lüra kirjutanud
 kust valgustal praamiselt
 kõrvale leidukorda varu-
 maal megal. Kust
 selust kirjutasest selgub,

et ta su peale selle
 materjali mis mina leidsin,
 ka mõnda teist allikat
 J. W. Tammel, sinelt ta
 raag. 4. v. N. Kolari ajal
 viisküümendite kaevamisi-
 dest, mida mina aga
 kõigest pingulisest töö-
 mata, kusagilt ei leidnud.
 Arvan, et mõni raamat
 on kõlles Rosenbergi pure
 jäänud ning peale tema
 surma kaduma läinud.
 Käisin mitmel pool
 tema päripäti püües

jõulpärimas, kuid ikka
heldi mulle, et kuigi
es tea mõdaqi.

7.-10. juulil. Tähestasin
arhiivilevaid dokumente,
tähtsusi arhiivimäekirja
koosku ning lugesi vana
kriitunge, et leida mõ-
ningaid harilikke andmeid.

11.-12 juul. Tähtsusi krii-
kus, tegin jooksisti.

13. juul. Vaadlesin kriitika
võlgu ning tegin jooksisti.

14. - 16. juul. Aotafasni
sarnuastades

17. juul. Käisui koostope-
taja sukase juures, keda
aeldi parim kohaliku
kibeldama aialoo seudpe
olevat. Iids käisui veel
päewapoltuise juures miy
pääle selle Tanga kaksit
vaatamas.

18. - 19. juul. Täiendasin
veel üldiselt oma teod.

20. juul. Sõitsin karksi-
lana.

192

5.-12. novembrin.

Kirjutasin paktalt tüher.

Teofaan Ra 8. V. Keskarhõvis.